

לולב הגזול פרק שלישי סוכה

לה.

עין משפט נר מצוה

(א) נכרות לו: ע"ש יומא פא: ע"ש, (ב) ז"ל פרי אחד כלומר אם נחלם להרץ שם ונחלם כי היכי דמתנכר לקיחה פרי אחד אמר רחמנא. ר"ל ע"ש בפי יד ע"ש, (ג) ז"ל (לעיל לא): (ד) ז"ל הדור קן איתא בעיור ערך הדיר ד, (ה) נענין איתא הדור, (ו) ע"ש תוספות לעיל, (ז) ד"ה משום, (ח) ז"ל כי כר אבן ומכר הלכתא כר מילא דהוה רבו דרביי של (כ) אבן, (ט) ז"ל פסול, (י) פסחים לא, (יא) ע"ש, (יב) ע"ש לז, (יג) נעיל, (יד) ע"ש, (טו) וינקרא בג, (טז) ר"מ מ"ז ומהש"א גורם ומאן דפסלי היינו מדריגין, (יז) ויני מוסי קדושין ג: כתיב אינו וע"ש תוספות נכרות ט: ד"ה ומגן.

גליון הש"ס

גמ' שבין בלשון יווני. ענין ע"ש שנת דף קכ ע"ש וז"ל: תוס' ד"ה לפי שאין ב"ב. ענין חולין דף קטו ע"ש. תוס' ד"ה נלחא הכרס:

מוסף רש"י

השפלה פלין חייבין בערלה. מן אילן הוא (ויחא פ"א) עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים. מה שאין בן עשר אילנות, דלע"ג דבשאר אילנות יש נמי בן עשר ממזיני ובעלי מומין. בן גדולים שבאין קטנים (סודו רש"י פ"א רצ"א) שדר באילנו משנה לשנה. מהכל שטענין דלמחר אמר קרא, שאין פרי שיהא עשה בן (לעיל ר"א). שגדל על כל מים. כל מים נרין, בין גשמיים, בין גשמיים, כשאין לו מים גשמיים נרין להשקותו מים שאובין (סודו רש"י פ"א רצ"א). מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו ביוצא ואפילו לא דריש ענין לטעם ויאלץ זה שיענין נאכל בארבעה אלא בשמחה) בענין מצה של, ולקמן פריך מי כתיב מנחתם (פסחים ד, ח). פטורה מן החלה. דמנחתם דעריסותיכם כתיב ולא של גבוה (שם טז).

רבינו הגאון

ת"ר פרי עץ הדר, עץ שטעם עמו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. ואימא פילפלין כדתיניא היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר ונטעתם כל עץ, איני יודע שהוא עץ מאכל, מה ת"ל עץ מאכל, עץ שטעם עמו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין, לולב הגזול שהפילפלין חייבין בערלה. ואסקינא הדר באילנו משנה לשנה, הוי אומר זה אתרוג. של אשרה ושל עיר הנחשת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. של ערלה פסול. מאי טעמא, (ד) פלפלין בה ר' חייא בר

גמ' פרי עץ. שהעץ כפרי בטעם שוה: **ממשמע שנאמר ונטעתם.** וכתיב בסופיה לא יאכל איני יודע דבעץ מאכל משתעי קרא: **חייבין בערלה.** ללא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן הארץ: **לא סהסר כל** זה. ולמדך האי עץ מאכל דאפילו פלפלין כולל: **ננקוט הדא.** גרעין אחד: **לא מינכרא לקיחה.** מתוך קוטנה: **הדיר.** פרי עץ שדומה אילנו לדיר של זאב: **אטו ונלוו** אילני לים זהו פירוס גדולים וקטנים. והלא כל תפוחי אילן אחד אינן שוות: **ה"ק עד שזאים קטנים נו'** כלומר האי גדולים וקטנים לאו של שנה אחת קאמר אלא גדולים של אשתקד וקטנים של שנה זו שהאתרוג דר וגדל באילנו שמים ושלש שנים וכשבאין וחונטין של עכשיו עדיין גדולים דאשתקד קיימין זו: **הדר.** והלא היא דרבי אלא במשמעותא פליגי מר דריש ליה לשון דיר ומר דריש ליה לשון דירה: **לפי שאין זה היסר אכילה.** ורחמנא אמר לכס' הראוי לכס בכל דרכי הנאמרו: **לפי שאין זה דין ממון.** שאינו שוה פרוטה לדיסורי הנאה הוא הלכך לאו שלכס הוא: **קא סלקא דעסיא מאן דעבי היסר אכילה.** אי הוי זיה היסר אכילה כגון מעשר שני צירושלים לא צעי דין ממון דלע"פ שאין ממונו לרבי מאיר דלמחר בקדושין (דף נב): **מעשר שני ממון גבוה הוא ואינו נכסי הדיוט לקדש בו אשה כשר לנאח ביה: ומאן דעבי דין ממון לא צעי יסר אכילה.** ומכשיר אתרוג של טבל שאסור באכילה ומותר בהנאה: **אלא למ"ד לפי שאין זה דין ממון.** אבל היסר אכילה לא צעין ומשום דין ממון קרינא זיה לכס: **הכי מסיקה לוו סהסר פניו.** כדלמרינן (בשם דף כה): **תתן לו ולא לאורו מכלל דנת אורו הוא: אלא צהיטר אכילה דמון צעין.** ואפילו יש אכילה דמון לא מתכשרין בלא היסר אכילה דמון ללא חילא לכל דרכי הנאה לאו לכס הוא: **דין ממון לא צעין.** אם מותרת באכילה כגון מעשר שני צירושלים ואליצא דרבי מאיר כשר ומתניתין דקתני של מעשר שני צירושלים כשר אפילו כר' מאיר דלמחר **דין ממון גבוה הוא מתוקמא:** **דין ממון נמי צעין.** ומעשר שני לר' מאיר פסול ומתני' דקתני כשר רבנן היא דלמרי ממון הדיוט הוא ומקדשין בו את האשה: **ספסיים דר' אסי הוא דאמר לפי שאין זה דין ממון.** וא"י איכא היסר אכילה דין ממון נמי צעין ושל מעשר לר' מאיר פסול: **אין יוצא זה ידי חובתו בפסח.** ידי חובת אכילת מצה לילה הראשון ולקמן פריך מי כתיב מנחתם: **פטורה מן החלה.** דכתיב עריסותיכם והאי דגבוה היא ואע"ג דאיכא היסר אכילה כיון דלית בה דין שאר ממון לאו ידידה הוא:

שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה לדברי חכמים יחייבת בחלה מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה כתיב⁴ ראשית עריסותיכם אתרוג נמי כתיב לכם⁵ משלכם אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבה בר שמואל ואיתימא רב יימר נמי שלמאי אתיא לחם לחם כתיב הכא⁶ לחם עוני וכתיב התם כולוהו מודו וי"ל דלא דמי דלאין יכול לנאח באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשומפין שיש

ללמדך שהפ"פ"ין חייבין בערלה. ללא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמו רותם שאינו גבוה כן פ"י בקונטרס וקשיא ללא דהכי תליא מלתא וכמה ענינים שפליס הם שיש להם תורת אילן אלא היינו טעמא משום דלמרינן פ' בתרא דיומא (דף פא: וסז) כס פלפלי צימא דכפורי פטור ופריך מהך דפלפלין חייבין בערלה ומשני הא דרעיתתא הא ביצמתא וס"ד כיון דסופו ליבש אפילו רעיתתא פטורין וא"ת ומגלן דקרא צלפלין אימא אתרוג ואימא תלתן דאתרוג טעם עמו ופריו שוה כדלמחר הכא וכן תלתן דלמרינן צשיליה פ' קמא דביצה (דף יג.) וי"ל אתרוג אין זה חידוש אם הוא חייב בערלה ותלתן מין ירק הוא מדחשיב כלאים בכרס דתתן במס' ערלה (פ"ג מ"ו) ומייתי לה ברש"י ז"ה (דף ג.) וצשיליה העלל (יבמות דף פא. וסז) מני שהיו לו חצילי תלתן של כלאי הכרס:

לפי שאין בו היתר אכילה. ורחמנא אמר לכס הראוי לכס בכל דרכי הנאמרו ואף על גב דגזי תרומה טמאה דרשין פ' במה מדליקין (שם דף כה.) מדכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת מצבילך כיון דנטמאת ואסרה הכתוב שייך לדרוש לך ידידה לגזי שאר הנאות כמו לכס לולב ללא שייך זיה אכילה וא"ת גזי לולב של אשה ושל עיר הנחשת (לעיל ג.) למה לן טעמא דמיכתת שיעוריה מיופוק ליה משום דצעין דין ממון דאפילו מאן דלא חייש הכא גזי אתרוג דלין ממון היינו משום דעיקרו לאכילה אבל לולב דלית זיה אכילה כתיב לכס ידידה לענין דין ממון וי"ל דנקט דמיכתת שיעוריה כדי לפסול צ"ט שני וא"ת אתרוג של ערלה מיופוק ליה דמיכתת שיעוריה דמנאות דשרפה דקחשיב ליה בתמורה פרק בתרא (דף לג.) צהדי נשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו ואפשר דאפילו מדאורייתא הוה ערלה דשרפה דלפינן לה מכלאי הכרס דכתיב זה פן תקדש ודרשין (חולין דף קטו.) פן תוקד אש ומהאי טעמא נמי פסול אתרוג של תרומה טמאה דמנאות דשרפה ולמה לן טעמא דהיתר אכילה וי"ל דודאי לא היה כריך אלא נחלקו בענין טעמי לענין ערלה משום דנפקא מינה לענין מעשר שני דמסקינן איכא צייניהו מעשר שני ואליצא דרבי מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביוצא שני (ומאן דמכשיר היינו אליצא דרבנן) והוה מני למימר נמי מעשר שני בגזולין ואליצא דכולי עלמא כדמוכח בסוף חלק (פיהדין דף קי"ג): **שהוא ממון גבוה (י):**

אתיא לחם לחם. תימא פירק כל שעה (פסחים דף לה): **לאין יוצאין ידי מצה בטבל מדכתיב לא תאכל עליו מנאות יאל מי שאיסורו תאכל עליו משום זל תאכל טבל ממשלס ליה משום דצעין מצה משלס ועבל לא חשיב לכס דמנומח הכא גזי אתרוג דעד כאן לא פליגי בית שמאי וצית היילן אלא דממאי משום דאי צעי מפקר ליה לנכסיה והוי עני וחזי ליה אכל צטבל ודאי לכהן ולגוי בו חלק ודמי לאחין שקנו אתרוג**

א [מיי פ"ו מהל' לולב הל' ז' וטע"ש א"ת סי' מכלא ספי טו]:
גה ב מיי פ"ח מהלכות לולב הלכה ב:
גו ג מיי פ"ו מהלכות מצה הלכה ח:
נד ד מיי פ"ו מהלכות ציפורים הלכה ד:

תורה אור השלם

1. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמןתם לפניי יי אלהיכם שבעת ימים: ויקרא כג מ
2. וכי תבאו אל הארץ ותטעמם כל עץ מאכל וערלתם עקלתו את פרוי שלש שבועות ויהי לכם ערלים לא יאכלו: ויקרא יב כג
3. ארץ אשר לא במספנת האכל בה לכם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומתקריה תחצב נחשת: דברים ח ט
4. ראשית ערשתכם חלה תרימו תרימה בתרומת גרן בן תרימו אותה: במדבר טו כ
5. לא תאכל עליו ומיין שבעת ימים תאכל עליו מצות להם עני כי בחייון יצאת מארץ מצרים למען תזכור את יום יצאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: דברים טו ג

רבינו הגאון (המשך)

אמר ר' אסי. חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה, ולא חיישין לדין ממון. וחד אמר בענין נמי שהיא בה דין ממון. מאי בינייהו, איכא ביניהו אתרוג של מעשר שני בירושלים, ואליבא דר' מאיר דאמר במסכת קדושין מעשר שני באתרוג של מעשר שני דאמר בערלה פסול לפי שאין לו בה היתר אכילה, באתרוג של מעשר שני בירושלים כשר, שהרי יש בו בה היתר אכילה. לפאן דאמר אסור הערלה לפי שאין בו דין ממון [אתרוג של מעשר שני פסול, תסתיים דרב אסי דאמר אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביוצא שני בירושלים, והוה מני למימר נמי מעשר שני בגזולין ואליצא דכולי עלמא כדמוכח בסוף חלק (פיהדין דף קי"ג): **שהוא ממון גבוה (י):**

